

YAŞAM AMAÇLARI BELİRLEME ile BİREYSEL KARIYER PLANLAMA ARASINDAKİ İLİŞKİ

Şükran ORUÇ¹
Gözde SUNMAN²

ÖZET

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları ile bireysel kariyer planlama düzeylerinin belirlenmesi ve yaşam amaçları belirleme ile bireysel kariyer planlama arasındaki ilişkileri test etmektir. Araştırmanın yöntemi nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeline göre yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini bir devlet üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin iktisat, uluslararası ilişkiler, maliye, işletme, yönetim bilişim sistemleri ile siyaset bilimi ve kamu yönetimi bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Veriler kolayda örnekleme yöntemi ve anket kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analiz edilmesinde değişkenler arası ilişkiyi test edebilmek için Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre yaşam amaçları belirleme ile bireysel kariyer planlama arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=0,481$; $p<0,01$). Ayrıca alt boyutlarla olan ilişkiler incelendiğinde; yaşam amacının içsel amaçlar ($r=0,491$; $p<0,01$) ve dışsal amaçlar ($r=0,362$; $p<0,01$) alt boyutlarıyla bireysel kariyer planlama arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki; yaşam amaçları belirleme ile bireysel kariyer planlamanın kendini değerlendirme ($r=0,487$; $p<0,01$), fırsatları tanıma ($r=0,315$; $p<0,01$), hedefleri belirleme ($r=0,436$; $p<0,01$) ve plan oluşturma ($r=0,322$; $p<0,01$) alt boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaşam amaçları, Yaşam amaçları belirleme, Bireysel kariyer planlama.

THE RELATIONSHIP BETWEEN LIFE-GOALS SETTING and INDIVIDUAL CAREER PLANNING

ABSTRACT

The aim of this research is to determine the life goals and individual career planning levels of university students and to test the relationships between

¹ Şükran Oruç, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Beykent Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, sukranoruc@beykent.edu.tr/sukranoruc@outlook.com ORCID: 0000-0002-8176-4058.

² Gözde Sunman, Dr. Öğr. Üyesi, Kapadokya Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, gozde.sunman@kapadokya.edu.tr/gozdesunman@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8154-6827, (Sorumlu Yazar).

determining life goals and individual career planning. The method of the research was carried out according to the relational screening model, one of the quantitative research methods. The universe of the research consists of students of a state university studying in the departments of economics, international relations, finance, business administration, management information systems, political science and public administration at the Faculty of Economics and Administrative Sciences. Data were collected using convenience sampling method and questionnaire. Pearson Correlation analysis was used to test the relationship between variables in the analysis of the data. According to the findings, there is a positive and significant relationship between determining life goals and individual career planning. In addition, when the relations with the sub-dimensions are examined; a positive and significant relationship between internal goals and external goals sub-dimensions of life purpose and individual career planning; It has been determined that there is a positive and significant relationship between determining life goals and the sub-dimensions of self-evaluation, recognizing opportunities, determining goals and creating a plan of individual career planning.

Keywords: *Life-goals, Life-goals setting, Individual career planning.*

1. GİRİŞ

Yaşam amacı kavramı 1970 yılında motivasyonun bir boyutu olarak ortaya çıkmıştır. Anlamın motivasyonel bileşenini içeren amaç kavramı bireyin aktif bir şekilde yüksek düzeyde bağlı bulunduğu uzun vadeli ve kapsayıcı hedef veya misyonu ifade etmektedir (McKnight & Kashdan, 2009). Yaşam amacı insanların elde etmeye, sürdürmeye veya kaçınmaya çalıştığı ve arzu edilen durumları ifade etmektedir (Emmons, Colby & Kaiser, 1998). Bu hedefler, bireylerin bilişsel yetenekleri aracılığıyla ulaşmaya çalıştıkları amaçlar olmakla birlikte kişisel ve bağlamsal faktörlere göre değişmektedir (McGrath & Adams, 1999). İnsanların hayata bağlanmasını sağlayan, insanın bireysel potansiyellerini ortaya çıkaran ve ruhsal sağlığı korumaya yönelik birçok etken bulunmaktadır. Bir amaç belirlemek ve belirlenen amaçları yaşama aktarmak bu etkenler arasında yer almaktadır. Bu amaçlar günlük amaçlar ve yaşam amaçları şeklinde iki grupta toplanmaktadır. Bir insanın bir gün içinde gerçekleştirmek istediği unsurlar günlük amaçları, geleceğe yönelik gerçekleştirmek istediği unsurlar ise yaşam amaçları şeklinde ifade edilmektedir (Eryılmaz, 2015).

Başka bir değerlendirmeye göre ise; yaşam amacı içsel ve dışsal amaçlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İçsel yaşam amacı; duygusal yalınlığı, bireyin kişisel gelişimi ve toplumsal hizmeti kapsamaktadır. Dışsal yaşam amacı ise fiziksel görünüşü, ekonomik başarıyı ve sosyal popülerliği kapsamaktadır. İçsel amaçlar özellikle insanın doğası ve insan

ihtiyaçlarıyla ilgili amaçları ifade etmektedir (Kasser & Ryan, 2001). Dışsal amaçlar ise, iç dünyanın dışa yansıtılması ve dış dünyaya verilen mesajları ifade etmektedir. Hayat açısından anlam ve bütünlük sağlayan amaçlara sahip olmak birey için kendi başına yaşam doyumunun bir göstergesidir (Brunstein, 1993).

Amaçlara ulaşma, bireyin refah deneyimi için önemli bir kriterdir. Mutlu, tatmin edici ve anlamlı bir yaşam için neyin gerekli olduğu sorulduğunda insanlar yaşam amaçlarını, gelecekle ilgili isteklerini ve hayallerini düşünmektedir (Emmons, 2003). İnsanların yaşam amaçlarının refahlarını nasıl etkilediği konusunda ilk olarak bireyin hedefleri takip etme yetkinliği ön plana çıkmaktadır ve yaşam amaçlarına ulaşabileceklerine inanan insanlar genellikle daha mutlu olmaktadır (Rotter, 1966). İkinci olarak ise organizma, varoluşsal ve hümanist bakış açılarını içeren yaşam kalitesi hedefleri ön plana çıkmaktadır. Bireyin hangi hedefleri takip ettiği veya neden onları takip ettiği önemlidir. Kişisel hedefler üzerine yapılan araştırmalar, önemli yaşam hedeflerine sahip olmanın ve bu hedeflere doğru ilerlemenin uzun vadeli refahla yakından bağlantılı olduğunu göstermektedir (Diener, 1995).

Yaşam amaçları mesleki ve kişisel yaşam amaçları olarak da ele alınabilmektedir. Mesleki yaşam amacı, kişinin seçtiği işteki başarılarını ifade eder. Kişisel yaşam amacı ise, kişinin ne tür bir insan olmak istediğini ifade eder. Her iki amaç da elbette bilinçli ve bilinçsiz ideallere bağlıdır. Bireylerin kendileri için benimsediği amaçlar öz düzenleme süreçlerine açılan bir pencere olarak görülmüştür (Austin & Vancouver, 1996). Her birey doğası, sahip olduğu toplumsal ve kültürel konum gereği kendine has bir yaşam amacı taşımaktadır. İnsanların sahip olduğu özel yetenek ve eğilimlere göre amaçları farklılaşmaktadır. Bireyin amaç seçimini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmesi için kendisini tanıması önemlidir. Bu bağlamda bireylerin kendi gereksinimlerinin, değerlerinin ve duygularının farkında olması büyük bir önem taşımaktadır (Shulman & Nurmi, 2010).

Bazı psikologlar, insanın öz yeteneklerini geliştirme ve bireysel anlamda gelişme fırsatları aracılığıyla güdülendiğini belirtmektedir. Bazı hümanist kuramcılar ise, insana ancak gerçekçi fırsatlar verildiğinde hedefleri doğrultusunda çaba harcadığını belirtmektedir (Aydın, 1991). Bununla birlikte insanların belirlediği hedefler ve gerçekleştirmeye çalıştığı amaçlar; bireyin içinde bulunduğu aile, toplum ve kurumdan birtakım beklentiler içine girmesine sebep olmaktadır. Söz konusu beklentiler bireye ihtiyaçların nasıl karşılanması gerektiği ve amaçlarına

nasıl ulaşması gerektiği konusunda yapacağı planlamalarda yol gösterici olmaktadır. İşte bu noktada karşımıza çıkan bir diğer kavram bireysel kariyer planlamadır. Bireyin kendisini ve içinde bulunduğu çevreyi analiz ederek, iş yaşamı konusunda kendisine hedefler belirlemeleri ve belirlediği hedeflere yönelik yaptığı faaliyetleri planlamaları bireysel kariyer planlamadır (Erdoğan, 2003). Bireyin kariyer planlaması, ulaşmak istediği hedefi belirlemesi, yeteneklerini keşfetmesi, kariyer hedefleri doğrultusunda fırsatlar oluşturması ve diğer faaliyetlerin birleştirilmesiyle oluşmaktadır. Bilhassa bireye özgü değerleri ve yetenekleri keşfetmek kariyer hayatının oluşturulma sürecinde oldukça önemlidir. (Walker, 1980: 349).

Bireysel kariyer planlaması, bireyin kendi kariyerinde planlama yapması ve bu planların eğitim, öğretim, iş deneyimleri aracılığıyla gerçekleştirme sürecidir. Bireylerin daha iyi iş imkânı sağlayabilmesi için kariyer planlamanın bireysel, davranışsal ve yapısal boyutları üzerinde durulmaktadır (Anafarta, 2001: 2). Bireysel boyut, bireylerin kariyer başarıları sağlayabilmek için kariyer planlama sürecinin gerektirdiği faaliyetleri yapabilmeleriyle ilgilidir. Davranışsal boyut, bireyin zayıf ve güçlü yönlerini keşfederek kendilerinin zayıf yönlerini geliştirmede bizzat kendilerinin aktif bir şekilde rol almaları ile ilgilidir. Yapısal boyut ise, örgütsel performansta oluşan boşlukları kapatılmak için çalışanların kariyer geliştirmelerine yardım edebilecek imkânların sağlanmasıdır.

Bireysel kariyer planlama bireylere geleceklerini kontrol altına alma imkânı sağlamaktadır. Belirlenen kariyer hedefleri doğrultusunda gelişim fırsatları daha net görülebilmektedir. Kariyer planlaması bilinçli bir şekilde yapılarak mevcut işte memnun olmama durumunda hedeflere yönelik daha hızlı kararlar alınabilmektedir. Bireyin kişisel özelliklerini ve yeteneklerini keşfetmesi doğru kariyer hedefine odaklanmasını sağlamaktadır (Gürel, 2010: 14). Bireysel kariyer planlama, bireyin amaç ve hedeflerini belirleyerek bu doğrultuda hareket etmesini sağlayan bir süreç olarak ifade edilmektedir (Acar & Özdaşlı 207: 360). Bu süreç bireyin kendini keşfetmesi ile başlamaktadır. Bireyin kendisi ile ilgili değerleri, yetenek, ilgi alanları ve gelecekle ilgili planlar yapmasını içeren bu süreç bilhassa üniversite okuyan genç bireylerin kariyer yaşamlarına net hedefler koymaktadır (Serinkan & Barutçu, 2006: 322).

İnsan değişen koşullara uyum sağlayan ve sürekli gelişim gösteren bir varlık olması sebebiyle kariyer planlama bireylerin hayatında oldukça önemli bir konudur. Bireysel kariyer planlamanın ilk adımı eğitim hayatıdır. Bireyler aldıkları eğitime göre kariyerlerine yön

vermektedir. Günümüz teknoloji ve bilim dünyasında bireyler amaçlarını ve hedeflerini belirlemek için sürekli bir arayış içerisinde. Bu arayış sonucunda birtakım fırsatlardan faydalanıp uzun vadeli amaçlara ulaşmayı hedef olarak görmektedirler. Alan yazında yaşam amacı ile ilgili çalışmalar incelendiğinde üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarını, eğitsel hedeflerini, üniversite öğreniminden beklentilerini ve okudukları bölüme ilişkin memnuniyet durumlarını (Şahin vd., 2011), öğrencilerin yaşam amaçlarıyla gelecek kaygısı arasındaki ilişkiyi (Aygün, 2014) ve yaşam amacı ile psikolojik iyi oluş ve akademik motivasyon arasındaki ilişkiyi (Getir, 2015) ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. Yaşam amacı kavramının daha çok psikoloji alanında çalışmaya konu olduğu dikkat çekmektedir. Bireyin sahip olabileceği temel yaşam amaçları; kariyer, aile, belirli bir yaşam biçimi gibi genel yaşam yapıları kurmak ve yaşamı şekillendirmek için bir kişinin isteklerinden oluşmaktadır (Roberts vd., 2004). Korkmaz & Önder (2019), yaşam amaçları ile kariyer uyum yetenekleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek için yaptıkları çalışmada değişkenler arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Bireysel kariyer planlama ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde ise; kişilik özelliklerinin bireysel kariyer planlamaya etkisi (Ünlü & Çiçek 2022), mesleki kariyerin amaç yönelim süreçleriyle yapılandırıldığını ortaya koyan çalışmaların olduğu görülmektedir (Young & Valach, 2004). Bunun yanı sıra kariyer davranışlarında yaşam amaçlarından biri olan kariyer amaçlarının önemli rolünün olduğunu gösterir çalışmalara da rastlamak mümkündür (Hu vd., 2018). Bireyin sahip olduğu amaçlar, davranışlarının temel enerji kaynağıdır. Bireylerin amaçlarıyla ilişkili davranışlara yaklaşırken amaçlarıyla ilişkili olmayan davranışlardan uzaklaştığı belirtilmektedir (Eryılmaz, 2012). Adler'in de yaklaşımında öne sürdüğü gibi bireyin sahip olduğu amaçlar motivasyon ve davranışlar üzerinde etkili olmaktadır (Corey, 2008). Yapılan çalışmalar incelendiğinde yaşam amacı belirleme ile bireysel kariyer planlama arasında arasındaki ilişkiyi ele alan bir çalışmaya rastlanmamış olmakla birlikte ilgili alan yazından elde edilen bilgiler ışığında söz konusu değişkenler arasında bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Bu anlamda araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları ile bireysel kariyer planlama düzeylerinin belirlenmesi ve yaşam amaçları ile bireysel kariyer planlaması arasındaki ilişkileri test etmektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki hipotezler test edilmiştir.

H₁: Yaşam amaçları ile bireysel kariyer planlama arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H₂: Yaşam amaçlarının alt boyutları ile bireysel kariyer planlama arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2a}: Yaşam amaçlarının içsel amaçlar alt boyutu ile bireysel kariyer planlama arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2a1}: İçsel amaçların kişilerarası ilişki alt boyutu ile bireysel kariyer planlama arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2a2}: İçsel amaçların topluma katkı alt boyutu ile bireysel kariyer planlama arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2a3}: İçsel amaçların fiziksel sağlık alt boyutu ile bireysel kariyer planlama arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2a4}: İçsel amaçların kişisel gelişim alt boyutu ile bireysel kariyer planlama arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2a5}: İçsel amaçların aileye katkı alt boyutu ile bireysel kariyer planlama arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2a6}: İçsel amaçların anlamlı yaşam alt boyutu ile bireysel kariyer planlama arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2b}: Yaşam amaçlarının dışsal amaçlar alt boyutu ile bireysel kariyer planlama arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2b1}: Dışsal amaçların maddi başarı alt boyutu ile bireysel kariyer planlama arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2b2}: Dışsal amaçların fiziksel çekicilik alt boyutu ile bireysel kariyer planlama arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2b3}: Dışsal amaçların tanınma-ünlü olma alt boyutu ile bireysel kariyer planlama arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H₃: Yaşam amaçları ile bireysel kariyer planlamanın alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H_{3a}: Yaşam amaçları ile bireysel kariyer planlamanın kendini değerlendirme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

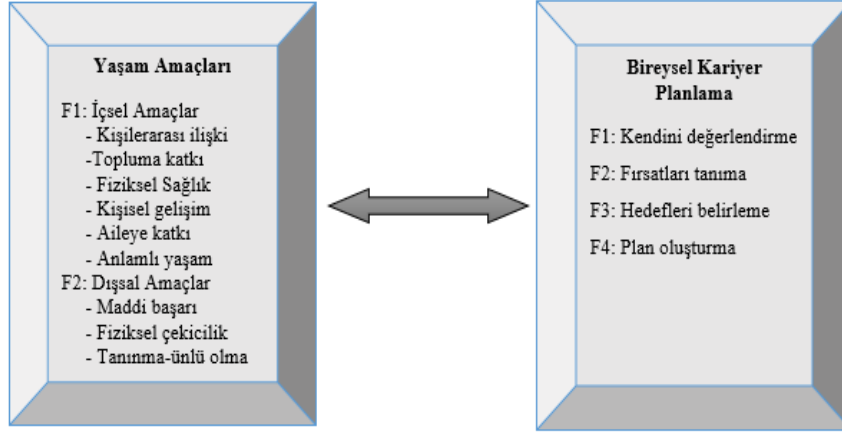
H_{3b}: Yaşam amaçları ile bireysel kariyer planlamanın fırsatları tanıma alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H_{3c}: Yaşam amaçları ile bireysel kariyer planlamanın hedefleri belirleme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H_{3d}: Yaşam amaçları ile bireysel kariyer planlamanın plan oluşturma alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırma hipotezlerinin yanıtlanması için teoride yer alan ifadeler ve araştırmanın amacı ile kapsamı doğrultusunda oluşturulmuş olan araştırma modeli Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1: Araştırmanın Modeli

2. YÖNTEM

Nicel araştırma yaklaşımı esas alınan bu araştırma ilişkisel araştırma türü ve alan araştırma deseni kullanılarak yapılmıştır. Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla evren, örneklem, veri toplama süreci, veri toplama aracı ile geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. Evren, Örneklem ve Veri Toplama Süreci

Bu araştırmanın evrenini bir devlet üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde 2021-2022 yılı bahar döneminde iktisat, uluslararası ilişkiler, maliye, işletme, yönetim bilişim sistemleri ile siyaset bilimi ve kamu yönetimi bölümlerinde öğrenim gören 2071 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verileri alan yazında önceden geçerlik ve güvenilirlikleri sınanmış ölçeklerden ve sorulardan oluşturulan bir anket ile kolayda örnekleme yöntemine göre, 600 öğrenciden yüz yüze görüşülerek elde edilmiştir. Bunlardan geçerli olan 437 anket verisi analize esas oluştururken tam olarak doldurulmayan veya hatalı cevaplardan dolayı geçersiz olan 163 anket verisi ise araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Bu anlamda araştırma kapsamında kullanılan 437 katılımcı verisi, yürütülen analizlerin varsayımlarını karşılama ve örneklem büyüklüğü açısından önemli ölçüde kabul edilebilir sınırlar içerisinde değerlendirilebilir. Araştırmada veri toplanan katılımcıların

demografik özelliklerini temsil eden tanıtıcı bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

N=437	Özellikler	F	%	N=437	Özellikler	F	%
Cinsiyet	Erkek	184	42	Bölüm	İktisat	84	19,2
	Kadın	253	58		Uluslararası İlişkiler	61	14
Yaş	17-19	85	20		Maliye	77	17,6
	20-22	256	59		İşletme	35	8
	23-25	69	16		Yönetim Bilişim Sistemleri	91	20,8
	26-28	27	13		Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	89	20,4

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri, alan yazında önceden geliştirilmiş, geçerlik, güvenilirlikleri test edilmiş ölçeklerden oluşturulan anket ile toplanmıştır. Üç bölümden oluşan anketin ilk bölümünde katılımcıların demografik özelliklerine yönelik sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümünde İlhan (2009) tarafından üniversite öğrencilerinin yaşamdaki uzun dönemli amaçlarını belirlemek amacıyla geliştirilen yaşam amaçları ölçeğine (YAÖ) yer verilmiştir. Yedili Likert tipinde olan ölçek 47 maddeden ve birinci düzeyde (first order) 9 faktör, ikinci düzeyde ise (second order) 2 üst faktörden oluşmaktadır. Birinci düzeydeki (first order) faktörler; kişilerarası ilişki, topluma katkı, fiziksel sağlık, kişisel gelişim, aileye katkı, anlamlı yaşam, maddi başarı, fiziksel çekicilik, tanınma-ünlü olma iken, ikinci düzeydeki (second order) faktörler ise; içsel amaçlar ve dışsal amaçlardır. Üçüncü bölümünde ise, Gould (1979) tarafından geliştirilip Türkçeye uyarlaması Seçer (2013) tarafından yapılan bireysel kariyer planlama ölçeğine yer verilmiştir. Beşli Likert tipinde olan ölçek 20 madde ve 4 faktörden oluşmaktadır. Bu faktörler; kendini değerlendirme, fırsatları tanıma, hedefleri belirleme ve plan oluşturmadır.

2.3. Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi

Ölçeklerin yapı geçerliğinin test edebilmek için açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Tabachnick & Fidell (2007: 614) örneklem yeterliliği açısından KMO değerinin 0,60 ya da üzerinde ve Bartlett’s

Küresellik testi sonucu elde edilen p değerinin istatistiksel olarak anlamlı olması gerektiğini belirtmektedir. Mevcut araştırmada da verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığını ve örneklem yeterliliğini incelemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ölçütünden ve Bartlett's Küresellik testinden faydalanılmıştır. Bu anlamda araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin olarak ilk önce yaşam amaçları ardından bireysel kariyer planlama ölçeklerine yönelik faktör analizi sonuçlarına sırasıyla yer verilmiştir.

Araştırmada kullanılan yaşam amaçları ölçeğinin yapı geçerliliğini ve ilgili değişken bakımından açıkladığı varyans yeterliliğinin değerlendirilebilmesi için yapılan faktör analizi sonucunda 5 ifade (1, 5, 6, 7, 12) birden çok faktöre boyutlandığı için ölçekten çıkarılmış ve tekrar faktör analizi yapılmıştır. KMO katsayısı 0,945 ve Barlett değeri ise 0,000 bulunmuştur. Dolayısıyla veri yapısının faktör analizi yapılabilmesi için yeterli büyüklükte olduğu anlaşılmaktadır. Varimax rotasyonu ile yapılan faktör analizi sonucunda faktör yük değeri 0,45 üzerinde olan ölçeğin faktör yapısı yazınla uyumlu olarak dokuz boyut olarak belirlenmiş olup boyutların da toplam varyansın %83,089'luk gibi önemli bir kısmını açıkladığını göstermektedir.

Kasser & Ryan (1996), yaşam amaçlarının iki üst faktörde birleştiğini belirtmişler ve bu faktörlere içsel amaçlar ve dışsal amaçlar adlarını vermişlerdir (İlhan, 2009: 81). Mevcut araştırmada da ikinci düzey (second order) faktör analizi yapılmış olup bu anlamda üst düzey faktörleşmenin olup olmadığı incelenmiştir. Bu anlamda birinci düzey (first order) analizde ortaya çıkan dokuz faktörün ikinci düzeyde analizde üst iki faktörde birleştiği ortaya çıkan faktörlerin ise toplam varyansın % 68,804'ünü açıkladığı görülmüştür.

Bireysel kariyer planlama ölçeğinin yapı geçerliliğini ve ilgili değişken bakımından açıkladığı varyans yeterliliğinin değerlendirilebilmesi için yapılan faktör analizi sonucunda ise KMO katsayısı 0,901 ve Barlett değeri ise 0,000 bulunmuştur. Dolayısıyla veri yapısının faktör analizi yapılabilmesi için yeterli büyüklükte olduğu anlaşılmaktadır. Varimax rotasyonu ile yapılan faktör analizi sonucunda faktör yük değeri 0,45 üzerinde olan ölçeğin faktör yapısı ilgili yazınla uyumlu olarak dört boyut olarak belirlenmiş olup boyutların da toplam varyansın %73,442'lik gibi önemli bir kısmını açıkladığını göstermektedir.

Ölçeklerin güvenilirliğini test etmek için, iki ölçeğin de tamamının ve alt boyutlarının Cronbach's Alpha katsayıları hesaplanmıştır. Nunnally (1978) tarafından 0,70 ve üstü değer ölçeğin güvenilirliğinde yeterli bir değer olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda Tablo

2’de de görülebileceği üzere, ölçeklerin geneli ve alt boyutlarının Cronbach’s Alpha değerleri yüksek sayılabilecek ölçüde güvenilir olduğunu göstermektedir. Söz konusu Cronbach’s Alpha değerleri Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2: Ölçeklere İlişkin Güvenirlik Analizi Sonuçları

ÖLÇEKLER	Madde Sayısı	Alfa Değeri
Yaşam Amaçları	42	0,967
İçsel Amaçlar	30	0,962
<i>Kişilerarası İlişki Boyutu</i>	4	0.910
<i>Topluma Katkı Boyutu</i>	7	0.968
<i>Fiziksel Sağlık Boyutu</i>	4	0.976
<i>Kişisel Gelişim Boyutu</i>	6	0.968
<i>Aileye Katkı Boyutu</i>	6	0.941
<i>Anlamli Yaşam Boyutu</i>	3	0.959
Dışsal Amaçlar	12	0,909
<i>Maddi Başarı Boyutu</i>	6	0.920
<i>Fiziksel Çekicilik Boyutu</i>	2	0.731
<i>Tanınma- Ünlü Olma Boyutu</i>	4	0.800
Bireysel Kariyer Planlama	20	0,938
<i>Kendini Değerlendirme Boyutu</i>	5	0.913
<i>Fırsatları Tanıma Boyutu</i>	5	0.917
<i>Hedefleri Belirleme Boyutu</i>	5	0.854
<i>Plan Oluşturma Boyutu</i>	5	0.917

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde tanımlayıcı istatistikler ile hipotez testlerine yönelik bulgulara sırasıyla yer verilmiştir.

3.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Öğrencilerin yaşam amaçları ve bireysel kariyer planlama düzeylerini belirlemek amacıyla ölçekler ile ölçeklerin alt boyutlarına ilişkin olarak ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Yapılan analiz neticesinde öğrencilerin yaşam amaçları düzeyleri incelendiğinde ortalamaların birbirine yakın düzeyde olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgulara göre öncelikle öğrencilerin yaşam amaçları düzeylerinin ortalamasının üzerinde ($\bar{X}=5,7052$) diğer bir deyişle

yüksek sayılabilecek düzeyde olduğu görülmektedir. Alt boyutlar açısından incelendiğinde elde edilen değerlerin yüksek sayılabilecek düzeyde olduğu ve bu anlamda değerlendirildiğinde sırasıyla; aileye katkı, kişilerarası ilişki, kişisel gelişim, fiziksel sağlık, anlamlı yaşam, maddi başarı, içsel amaçlar, dışsal amaçlar, fiziksel çekicilik, tanınma-ünlü olma ve topluma katkı boyutlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Söz konusu değerler Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3: Yaşam Amaçları Ölçeğine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	\bar{X}	SS
Yaşam Amaçları	5,7052	1,15798
İçsel Amaçlar	5,7825	1,22813
<i>Kişilerarası İlişki</i>	6,0967	1,36478
<i>Topluma Katkı</i>	4,9585	2,14929
<i>Fiziksel Sağlık</i>	5,9691	1,58047
<i>Kişisel Gelişim</i>	6,0084	1,45780
<i>Aileye Katkı</i>	6,1022	1,35452
<i>Anlamlı Yaşam</i>	5,9466	1,53922
Dışsal Amaçlar	5,5118	1,22812
<i>Maddi Başarı</i>	5,8535	1,32722
<i>Fiziksel Çekicilik</i>	5,1911	1,64323
<i>Tanınma-Ünlü Olma</i>	5,1596	1,50586

Öğrencilerin bireysel kariyer planlama düzeyleri incelendiğinde ise, yine benzer şekilde ortalamaların birbirine yakın düzeyde olduğu görülmektedir. Yapılan analiz neticesinde öncelikle bireysel kariyer planlama düzeylerinin ortalamasının üzerinde ($\bar{X}=3,8169$) diğer bir deyişle yüksek sayılabilecek düzeyde olduğu söylenebilir. Alt boyutlar açısından incelendiğinde de benzer şekilde elde edilen değerlerin yüksek sayılabilecek düzeyde olduğu ve bu anlamda değerlendirildiğinde sırasıyla; kendini değerlendirme, hedefleri belirleme, plan oluşturma ve fırsatları tanıma boyutlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Söz konusu değerler Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4: Bireysel Kariyer Planlama Ölçeğine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	\bar{X}	SS
Bireysel Kariyer Planlama	3,8169	0,72024
<i>Kendini Değerlendirme</i>	3,9876	0,87710
<i>Fırsatları Tanıma</i>	3,6403	1,00047
<i>Hedefleri Belirleme</i>	3,9140	0,77774
<i>Plan Oluşturma</i>	3,7259	0,94916

3.2. Hipotez Testleri

Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları ile bireysel kariyer planlamaları arasında ilişki olup olmadığının test incelenmesi amacıyla Pearson Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Alan yazında 0,00 – 0,30 düzeyinin düşük, 0,30 – 0,70 düzeyinin orta, 0,70 – 1,00 düzeyinin ise yüksek ilişkiyi gösterdiği ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2002). Bu kapsamda değişkenler arasındaki ilişkiler ile ilişkilerin yönlerini tespit etmek amacıyla yapılan korelasyon analizine yönelik elde edilen bulgular Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5: Yaşam Amacı İle Bireysel Kariyer Planlama Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

N=437	BKP	Kendini Değerlendirme	Fırsatları Tanıma	Hedef Belirleme	Plan Oluşturma
Yaşam Amaçları	0,481**	0,487**	0,315**	0,436**	0,322**
İçsel Amaçlar	0,491**	0,518**	0,302**	0,438**	0,334**
<i>Kişilerarası İlişki</i>	0,433**	0,471**	0,250**	0,343**	0,334**
<i>Topluma Katkı</i>	0,290**	0,310**	0,226**	0,235**	0,164**
<i>Fiziksel Sağlık</i>	0,356**	0,428**	0,157**	0,341**	0,241**
<i>Kişisel Gelişim</i>	0,403**	0,403**	0,239**	0,374**	0,292**
<i>Aileye Katkı</i>	0,442**	0,484**	0,234**	0,417**	0,306**
<i>Anlamlı Yaşam</i>	0,429**	0,364**	0,299**	0,413**	0,312**
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Dışsal Amaçlar	0,362**	0,312**	0,284**	0,344**	0,229**
Maddi Başarı	0,389**	0,385**	0,263**	0,352**	0,260**
Fiziksel Çekicilik	0,273**	0,202**	0,252**	0,264**	0,160**
Tanınma-Ünlü Olma	0,221**	0,144**	0,209**	0,233**	0,128**
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,004

** Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 5'den de anlaşılacağı gibi bütün korelasyon değerlerinin, 0,01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ifade edilen ilişkilerin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamda yaşam amaçları ile bireysel kariyer planlama arasında orta büyüklükte ve pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=0,481$; $p<0,01$). Yaşam amaçlarının alt boyutları ile bireysel kariyer planlama arasındaki ilişkiler incelendiğinde; içsel amaçların bireysel kariyer planlama ile olan korelasyon değerlerinin dışsal amaçlara göre daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda içsel amaçlar ($r=0,491$; $p<0,01$), kişilerarası ilişki ($r=0,433$; $p<0,01$), anlamlı yaşam ($r=0,429$; $p<0,01$), aileye katkı ($r=0,442$; $p<0,01$), fiziksel sağlık ($r=0,356$; $p<0,01$) ve kişisel gelişim ($r=0,403$; $p<0,01$) ile bireysel kariyer planlama arasında orta büyüklükte pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilirken topluma katkı ($r=0,290$; $p<0,01$) ile bireysel kariyer planlama arasında ise düşük büyüklükte pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Dışsal amaçlar ($r=0,362$; $p<0,01$), maddi başarı ($r=0,389$; $p<0,01$) ile bireysel kariyer planlama arasında orta büyüklükte pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilirken fiziksel çekicilik ($r=0,273$; $p<0,01$) ve tanınma-ünlü olma ($r=0,221$; $p<0,01$) ile bireysel kariyer planlama arasında ise düşük büyüklükte pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Son olarak yaşam amaçları ile bireysel kariyer planlamanın alt boyutları arasındaki ilişkiler incelendiğinde de benzer şekilde yaşam amaçları ile bireysel kariyer planlamanın kendini değerlendirme ($r=0,487$; $p<0,01$), fırsatları tanıma ($r=0,315$; $p<0,01$), hedef belirleme ($r=0,436$; $p<0,01$) ve plan oluşturma ($r=0,322$; $p<0,01$) alt boyutları arasında orta büyüklükte ve pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Dolayısıyla elde edilen sonuçlara göre araştırma kapsamında geliştirilen; H_1 , H_2 , H_{2a} , H_{2a1} , H_{2a2} , H_{2a3} , H_{2a4} , H_{2a5} , H_{2a6} , H_{2b} , H_{2b1} , H_{2b2} , H_{2b3} , H_3 , H_{3a} , H_{3b} , H_{3c} , H_{3d} hipotezleri kabul edilmiştir.

4. SONUÇ

Bireyin kapsayıcı bir yaşam amacına sahip olmasının, onun yaşamda anlam arayışına katkıda bulunduğu bilinmektedir. Birey kişisel olarak anlamlı hedeflerini fark ettiğinde, taahhüt ettiğinde ve bunlarla meşgul olduğunda, kendiliğinden bir amaç duygusu gelişmektedir. Bu anlamda amaç; bir bireyin hedefleri düzenlemesine ve teşvik etmesine, davranışları yönetmesine ve sınırlı kişisel kaynakları kullanarak günlük kararlar almasına yardımcı olan bir yön sunmaktadır. Dolayısıyla insanlar, anlamlı ve faydalı hedeflerin geliştirilmesine yol açan köklü bir benlik ve dünya anlayışına sahip olduklarında, yaşamda daha büyük bir anlam duygusu deneyimlemeleri olasıdır (McKnight & Kashdan, 2009). Birey, yaşamını içsel amaçlar doğrultusunda şekillendirdikçe benlik saygısı, yaşam doyumunu ve mutluluk gibi olumlu psikolojik göstergeler artarken; anksiyete, depresyon ve sağlık problemi gibi olumsuz belirtiler azalmaktadır (Kasser & Ryan, 1996; Sheldon & Kasser, 1995). Bu bağlamda içsel amaçlar belirlemenin ve sürdürmenin bireyin yaşamındaki anlam arayışına katkı sağlayacağı söylenebilir. Yaşam için bir anlamının olması, kişiyi hayata bağlayan önemli bir motivasyondur. Yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar, içsel amaçların kişisel gelişimi destekleyerek psikolojik doyuma neden olduğunu göstermektedir (İlhan & Özbay, 2010).

Bireysel kariyer planlamanın, bireyin amaç ve hedeflerini belirleyerek bu doğrultuda hareket etmesini sağlayan bir süreç olduğu göz önüne alındığında; yaşam amacı ve bireysel kariyer planlama arasında tespit edilen bu ilişki, beklenen bir sonuç olmaktadır. Bireysel kariyer planlamanın ilk adımı eğitim hayatıdır. Çünkü bireyler aldıkları eğitime göre kariyerlerine yön vermektedir. Bu anlamda üniversite öğrencilerinin sahip oldukları yaşam amaçları doğrultusunda, doğru bir bireysel kariyer planlaması yapmalarının ilerdeki kariyer hayatlarında fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çerçevede mevcut araştırma üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları ile bireysel kariyer planlama düzeylerinin belirlenmesi ve yaşam amaçları belirleme ile bireysel kariyer planlamaları arasındaki ilişkileri test etmek amacıyla yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar, yaşam amaçları ile bireysel kariyer planlama arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. İlgili değişkenlerin alt boyutlarının da birbirleriyle pozitif yönde anlamlı ilişkilerin olması, araştırma sonucunu güçlendirici niteliktedir. Dolayısıyla bireylerin yaşam amaçlarına sahip olmasının, kariyer planlama süreçlerini olumlu yönde şekillendirmesi beklenmektedir.

Özellikle alan yazın açısından da önemli sonuçlar içerdiği düşünülen bu araştırma açısından her araştırmada olduğu gibi bazı sınırlılıklardan da söz edilebilir. Öncelikle, araştırma konusu ile ilgili alan yazın incelendiğinde yerli ve yabancı alan yazında bu değişkenleri ve değişkenler arasındaki ilişkileri konu alan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu durum, yürütülmüş olan araştırmanın sonuçlarını diğer araştırma sonuçları ile kıyaslayabilmek açısından önemli bir kısıt oluşturmuştur. Bu anlamda mevcut araştırma sonuçlarının gerek ilgili alan yazındaki boşluğu doldurma açısından gerekse de bu alandaki araştırmacıların yürüteceği potansiyel çalışmalar açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca araştırma sadece bir şehirdeki iktisadi ve idari bilimler fakültesinde eğitim alan üniversite öğrencileri ile sınırlıdır. İleride yapılacak çalışmalarda, bu araştırmanın başka şehirlerde ve farklı fakülteler ya da farklı meslek grupları esas alınarak yinelenmesi yararlı sonuçlar ortaya koyabilir. Son olarak yaşam amaçları belirleme ve bireysel kariyer planlama bireyler açısından öznel durumları temsil etmektedir. Bu açıdan konunun tüm ayrıntılarıyla birlikte ortaya konabilmesinde derinlemesine bakış açısı sağlayabilecek nitel araştırmaların yapılması ya da öznel durumları ortaya koyma ve ölçme imkânı sunan karma araştırmalar ile yürütülecek çalışmaların da önemli sonuçlar ortaya koyabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, R. & Özdaşlı, K. (2017). Bireysel Kariyer Planlama Yapmanın Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi: SBMYO Öğrenci Üzerine Bir Araştırma, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (21), 301-314.
- Anafarta, N. (2001). Orta Düzey Yöneticilerin Kariyer Planlamasına Bireysel Perspektif, *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 1-17.
- Austin, J. T. & Vancouver, J. B. (1996). Goal Constructs in Psychology: Structure, Process and Content, *Psychological Bulletin*, 120, 338-375.
- Aydın, M. (1991). *Eğitim yönetimi*. (3. Baskı) Hatiboğlu.
- Aygün, M. (2014). Öğrencilerin yaşam amaçlarıyla gelecek kaygısı arasındaki ilişki, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Brunstein, J. C. (1993). Personal Goals and Subjective Well-Being: A Longitudinal Study, *Journal of Personality and Social Psychology*, 65 (5), 1061-1070.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analiz el kitabı*. Pegem Yayıncılık.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları*. (T. Ergene, Çev.) Mentis Yayıncılık.
- Diener, E. A. (1995). Value Based Index for Measuring National Quality of Life, *Soc Indic Res*, 36, 107–127. <https://doi.org/10.1007/BF01079721>
- Emmons, R. A., Colby, P. M. & Kaiser, H. A. (1998). When losses lead to gains: personal goals and recovery of meaning. In: Wong PTP, Fry PS eds. *The human quest for meaning. A handbook of psychological research and clinical applications*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 163–78.
- Emmons, R. A. (2003). Personal goals, life meaning, and virtue: Wellsprings of a positive life. In C. L. M. Keyes, & J. Haidt (Eds.), *Flourishing: Positive psychology and the life well-lived* (pp. 105-128). Washington DC: American Psychological Association <http://dx.doi.org/10.1037/10594-005>
- Erdoğan, N. (2003). *Kariyer geliştirme*. Nobel Yayınları.
- Eryılmaz, A. (2012). Pozitif Psikoterapi Bağlamında Geliştirilen Ergenler İçin Amaçları Genişletme Grup Rehberliği Programının Etkililiğinin İncelenmesi, *Eğitim ve Bilim*, 37 (164), 3-19.
- Eryılmaz, A. (2015). Amaçlar İçin Mücadele Ölçeğinin Geliştirilmesi, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 233-244.
- Getir, S. (2015). Mükemmeliyetçilik algısı, yaşam amacı ve psikolojik iyi oluş ile akademik başarı arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gould, S. (1979). Characteristics of Career Planners in Upwardly Mobile Occupations, *The Academy of Management Journal*, 22 (3), 539-550.
- Gürel, M. T. (2010). Kariyer planlamada yetkinliklerin önemi ve bir araştırma, Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Hu, S., Hood, M. & Creed, P. A. (2018). Career Goal Importance as a Moderator in The Relationship Between Career Feedback and Career-Related Stress, *Journal of Career Development*, 45 (1), 3-18. doi:10.1177/0894845316667847
- İlhan, T. & Özbay, Y. (2010). The Predictive Role of Life Goals and Psychological Need Satisfaction on Subjective Well-Being, *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4 (34), 109-116.
- İlhan, T. (2009). Üniversite öğrencilerinin benlik uyumu modeli: yaşam amaçları, temel psikolojik ihtiyaçlar ve öznel iyi oluş, Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara,
- Kasser, T. & Ryan, R. M. (1996). Further Examining the American Dream: Differential Correlates of Intrinsic and Extrinsic Goals, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 280–287.
- Kasser, T. & Ryan, R. M. (2001). Be careful what you wish for: Optimal functioning and relative attainment of intrinsic and extrinsic goals. In P. Schmuck & K. M. Sheldon (Eds), *Life goals and well-being: Towards a positive psychology of human striving*. Göttingen, Germany: Hogrefe & Huber Publishers.
- Korkmaz, O. & Önder, F. C. (2019). Yaşam Amaçları ile Kariyer Uyum Yetenekleri Arasındaki İlişki: Umudun Aracılık Rolünün İncelenmesi, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 44 (200), 59-76.
- McGrath, J. R. & Adams, L. (1999). Patient centered goal planning: A systematic psychological therapy? *Top Stroke Rehabil*, 6 (2), 43–50.
- McKnight, P. E. & Kashdan, T. B. (2009). Purpose in Life as a System That Creates and Sustains Health and Well-Being: An Integrative, Testable Theory, *Review of General Psychology*, 13, 242–251.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory*. (2nd Edition) McGraw-Hill.
- Roberts, B. W., O'Donnell, M., ve Robins, R. W. (2004). Goal and personality trait development in emerging adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87 (4), 541–550.

- Rotter, J. B. (1966). Generalized Expectancies for Internal Versus External Control of Reinforcement. *Psychological Monographs*, 80(1, Whole No. 609).
- Seçer, H. (2013). Bireysel kariyer planlama ve kişisel başarı algısı arasındaki ilişki ve Pamukkale Üniversitesi'nde bir araştırma, Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Serinkan, C. & Barutçu, E. (2006). Pamukkale Üniversitesi İİBF Öğrencilerinin Kariyer Planları ve Sosyotropi-Otonomi Kişilik Özelliklerine İlişkin Bir Araştırma, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 317-339.
- Sheldon, K. M. & Kasser, T. (1995). Coherence and Congruence: Two Aspects of Personality Integration. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68 (3), 531-543. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.3.531>
- Shulman, S. & Nurmi, J. E. (2010). Understanding Emerging Adulthood From a Goalsetting Perspective, *New Directions For Child And Adolescent Development*, 130, 1- 11.
- Şahin, İ., Zoraloğlu, Y. R. & Fırat, N. (2011) Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Amaçları, Eğitsel Hedefleri, Üniversite Öğreniminden Beklentileri ve Memnuniyet Durumları, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17 (3), 429-452.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L.S. (2007). *Using multivariate statistics*. (5th Edt) Pearson Education.
- Ünlü, G. & Çiçek, H. (2022). Z Kuşağının A ve B Tipi Kişilik Özelliklerinin Bireysel Kariyer Planlamalarına Etkisi, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 20 (45), 694-723. DOI: 10.35408/comuybd.1051862
- Young, R. A. & Valach, L. (2004). The Construction of Career Through Goal-Directed Action, *Journal of Vocational Behavior*, 64 (3), 499-514. Doi: 10.1016/j.jvb.2003.12.012
- Walker, J. W. (1980). *Human resource planning*. Mc. Graw Hill Inc.